

Респондент: Кирилова Світлана Леонідівна, (40 років).

Хто записав: провідний редактор

(з видавничої діяльності та сайту)

Інформаційно-видавничого відділу

Національного музею Голодомору-геноциду

Любов Гоцуляк.

Дата запису: 25.05.2022 року.

Спосіб проведення інтерв'ю: Аудіодзвінок.

Ми прокинулися вранці, як і вся Україна, під звуки вибухів та обстрілів. Наша дев'ятиповерхівка просто «ходила». В мене не те що паніка, а істерика почалася. Чоловік тоді працював у нічну зміну. Я відразу зателефонувала йому. Він попросив мене зібрати усі документи, але в результаті я їх так і не збрала. Зі мною були лиш паспорти, а документи на квартиру, дипломи, свідоцтва – усе залишилося там. Я була настільки перелякана, що не могла ніяк зосередитися. Разом із дітьми ми побігли до підвалу. Оскільки я була головою управління будинку, то ми підготували наш підвал належним чином та зробили з нього бомбосховище. Підготували лавочки, закупили воду, якийсь перекус на перший час. Наша сім'я, ми просиділи там пів дня. У мене син астматик, тому почав задихатися. І нам довелося прийняти рішення поїхати у приватний сектор до наших друзів. Ще одна причина, чому ми туди поїхали, – це підвал, що був розташований не під будинком, а окремо. Таким було наше 24 лютого.

Скільки часу ви провели у друзів?

Три тижні, рівно 21 день. Це були найстрашніші дні мого життя. Повсюди паніка, розруха, страх, смерть. Оскільки ми жили неподалік від наших друзів, то періодично ходили дивитися до нашого будинку. 4 березня снаряд прилетів до нашої квартири, розбив нам гостьову кімнату. 5 березня прилетів ще один, на технічний поверх, що був над нашою квартирою, і зруйнувало нам стелю. Також нам часто доводилося бігати до свекрухи. Ми на власні очі бачили мертві тіла, розруха міста була на кожному кроці.

Чим ви харчувалися весь цей час?

Коли ми прибігали додому, то позабирали усі запаси, що у нас було. Якісь крупи, макарони, м'ясо, масло. Надворі тоді ще були морози, то ми залишали це на дворі. Їсти це було неможливо, оскільки воно було заморожене, а розігріти не було де, бо холодно було і в будинку. Запаси, скажу вам чесно, були дуже маленькі. Коли пройшли ці три тижні, то я розуміла, що їсти уже нічого. Нас або розбомблять, або ми просто помремо з голоду. Магазили всі вже були закриті, один лиш працював у центрі міста найдовше, то ми їздили один раз туди. Черга була кілометрова, ми вистояли дві з половиною години, але в магазині уже практично не було продуктів. Однак, нам таки вдалося отримати на руки кілограм рису та перловки. З водою також були проблеми, доводилося пити дощову, топити сніг.

Їжу доводилося готувати на вулиці. У багатоповерхівках люди готували навіть у під'їзді. Ми ж – на території подвір'я, але коли були обстріли, то ми, бувало, більше доби сиділи в підвалі, навіть води не могли підігріти. Одного дня було таке, що ми під накриттям готували їсти і був обстріл, то осколки летіли на нас пробиваючи накриття, під котрим ми стояли. Ми з такою швидкістю бігли до того підвалу та падали один на одного.

Скажіть, будь ласка, а як називався магазин, до котрого ви їздили та коли це було?

Магазин називався «Дзеркальний», він один тоді працював ще. Точну дату не скажу, але приблизно десь 10-12 березня. Справа в тому, що ми ж були без зв'язку, котрий зник уже на початку березня, то проблематично трохи було орієнтуватися у числах. Але пам'ятаю точно, що 9 березня наш район (Черьомушкін) російські військові дуже сильно обстріляли. І вже ніде було взяти продукти, магазини пограбували, багато розвалених приміщень. Але 10 березня нам таки вдалося один раз відвідати цей магазин. Ціни там ще були доступні, трішки дорожче, чим до війни, але не критично.

А чи не було все ж таки можливості десь зарядити телефон?

Люди не виходили практично нікуди. Ми виглядали за ворота, то картина була як Чорнобиль. Ніде нікого не видно... Люди говорили, що недалеко від нас була пожежна частина, то нібито там були генератори. Але туди також потрібно були іти хвилин 20. Ми не ходили. Зв'язку ж не було. Для чого нам ходити та ризикувати життям, якщо подзвонити все одно не вдасться. Єдине – одного разу ми таки зарядили телефон за допомогою акумулятора з машини. Ми вилізли на дах, зловили зв'язок, надійшло декілька повідомлень, серед них було від подруги доньки. Вона написала, що люди виїждять із міста, що можна і нам пробувати.

Так якого числа ви виїхали?

16 березня. До цього люди намагалися виїхати ще 5-6 березня, але їм не вдалося. Тоді усіх людей розвернули назад.

Ви виїздили разом із батьками та друзями?

Друзів ми забрали. Нас їхало в «Жигулях» дев'ять чоловік, сиділи один на одному. А іншого виходу просто не було, дуже хотілося жити усім. Ця клята війна забрала у мене батьків. Тато, Леонід Іванович, 12 березня поїхав своєю машиною до джерела по воду – для себе і сусідів. Дорогою додому потрапив під обстріл неподалік будинку, внаслідок чого зазнав поранення. Він доїхав до під'їзду та випав з машини. У перерві між обстрілами сусіди змогли затягнути його до під'їзду. Вдалося знайти лікаря в сусідньому будинку, який оглянув татка і сказав, що в нього пробито легеню і живіт, потрібно було терміново доставити пораненого до лікарні. Хлопець із сусіднього під'їзду погодився поїхати й лікар, тата поклали на заднє сидіння. Вони проїхали буквально 300 метрів, і на тому місці, де тата поранило, їх обстріляли з міномета. Лікаря та хлопця розірвало та викинуло з машини, а тато згорів на задньому сидінні. А мама, Лідія Трифонівна, прожила без тата лише 12 днів. Вона померла від голоду та зневоднення, була лежачою хворою...

Світлано, скажіть, будь ласка, коли виїздили, то яка картина була за вікном автомобіля?

Люди їхали в сторону села Мелекіне, Мангуш, Бердянськ, Токмак, Запоріжжя.

15 березня вранці я вийшла надвір і побачила, що проїхала одна машина з білими стрічками та написом «Діти». Кажу ще до чоловіка, що це люди виїзять десь. Потім знову машина за машиною. Я одну зупинила та поцікавилася, що відбувається. Мені сказали, що зеленого коридору немає, але люди на свій страх і ризик намагаються виїздити.

Ми вирішили, що немає більше чого чекати. Коли їхали, то бачили дуже багато машин, рух був надзвичайно повільним. За вікном була розруха, були місця, де каменя на камені, як то кажуть, не було. Блокпостів російських багато, через кожних метрів 300. На кожному нас затримували та влаштовували допити і огляди. Перевірили автомобіль, телефони, фотографії, соціальні мережі. Через це колона і рухалася повільно, до Бердянська ми їхали 7 годин, замість однієї години. По дорозі бачили багато розбитої військової техніки, згорілих машин... Картина просто жахлива.

Ми їхали тільки в сторону України, в росії ніде залишатися ми не збиралися. Коли ми їхали в Токмак, то в приватному секторі нас зупинили люди, що там живуть, – дали нам хліба та води. Вони стояли там усі і плакали, казали, як ми бідні натерпілися та все витримали. Дітям винесли печива, а вони взагалі три тижні хліба не бачили, не милися... Ми подякували та поїхали далі, але згодом на цій же вулиці нас зупинили люди і сказали, що комендантська година розпочинається і ми не встигнемо доїхати до Запоріжжя. І вони запропонували нам переночувати у них. І так два сусідніх будинки забрали нас до себе. Ми за цей весь час перший раз помилися, нас нагодували, ми виспалися, поснідали та ще й із собою дали продуктів в дорогу. Ми досі з ними тримаємо зв'язок.

Вранці ми поїхали до Запоріжжя, через Василівку, там попали під обстріл дуже сильний. Багато людей в колоні померло. «Швидкі» вже туди їхали. Спочатку на блокпосту нас довго тримали, а потім уже швидко почали пропускати. А ще по дорозі, коли ми їхали, то бачили дуже багато мін. На одну із них ми ледь не наїхали, чоловік пропустив її між колесами. Перед нами на очах підірвалася машина на міні. Вони були посередині дороги та на узбіччях, повсюди.

Ми з дітьми перебуваємо зараз у моєї рідної сестри в Італії, а чоловік зараз волонтерить в Україні. Знаю багато хто виїздить через росію, Крим, але в мене чоловік категорично був проти цього.

Я розумію, що ця недокраїна-агресор не зупиниться зараз... Але все ж нам потрібно не просто говорити про цю війну, а кричати. Зараз Україна як щит для всієї Європи. Мене, і не тільки, позбавили всього: квартири згоріла повністю, знищили моє місто... У мене забрали батьків в першу чергу, для мене це найбільше горе...

